

tagens arbetsvillkor i syfte att framlägga förslag till långsiktiga åtgärder för stärkande av dessa för näringslivets allmänna utveckling och nyföretagsamheten betydelsefulla företagskategorier i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 26 januari 1964

Bengt Börjesson

i Falköping

Nr 699

Av herrar **Dahlgren** och **Larsson** i Norderön, om stöd åt näringslivet i glesbygderna.

(Lika lydande med motion nr 581 i Första kammaren)

Från de huvudsakliga landsbygdsnäringarna, jordbruk och skogsbruk, kommer enligt de prognoser som gjorts ytterligare en stor del av arbetskraften att friställas i följd av mekaniserings- och rationaliseringsprocessen. På sistone har man särskilt haft anledning att uppmärksamma utvecklingen på skogsbrukets område, där prognoserna beträffande det framtida arbetskraftsproblemet mynnat ut i mycket skiftande bedömningar. Under alla förhållanden torde det stå klart att folkuttuningen i glesbygderna kommer att gå mycket långt, om inte effektiva åtgärder vidtages till stimulerande av näringslivet i de nämnda områdena.

Med den utveckling som sålunda kan befaras kommer stora glesbygdsområden att ligga på långa avstånd från självbärande serviceorter med tillfredsställande utrustning. Ett vikande befolkningsunderlag i glesbygderna kan leda till att viktiga och nödvändiga serviceanordningar inte kan upprätthållas av den kvarstannande befolkningen. På många håll kan denna situation redan sägas vara ett faktum. Jordbruksbebyggelsens uttunning har i åtskilliga fall framtvingat nedläggning av olika serviceanläggningar, t. ex. skolor, postanstalter, butiker och kommunikationslinjer.

Jorden och skogen representerar emellertid naturtillgångar som i folkets gemensamma intresse måste tillvaratas på bästa sätt. Det måste alltså även i fortsättningen finnas arbetskraft kvar i glesbygderna. Men förutsättningen härför är givetvis att glesbygdsbefolkningen får möjligheter till lika god standard i olika avseenden som övriga grupper. Ett nät av tillräckligt utrustade serviceorter över hela landsbygden måste från dessa utgångspunkter anses nödvändigt.

En industrialisering av själva glesbygden torde inte kunna genomföras

i någon större utsträckning. Kommittén för näringslivets lokalisering har i sitt betänkande förutsatt att den industriella företagsamheten i huvudsak kommer att lokaliseras till relativt stora orter. Detta torde vara en riktig bedömning av huvudlinjen i näringslivets framtida utveckling. Men samtidigt synes det oss stå klart att även mindre tätorter på landsbygden kan tillföras industriella företag i ökad utsträckning. Mindre företag torde med fördel kunna lokaliseras till landsbygdstätorter. Inom industrien kan, såsom framgått av lokaliseringsutredningens undersökningar, en stor del av arbetsställena betecknas som rörliga eller obundna ur transportkostnadssynpunkt. En sysselsättningsmässig kombination av de gamla landsbygdsnäringsarna och härför lämpade industrier är en möjlighet som bör kunna prövas i större utsträckning än hittills.

Kommunikationsmöjligheterna är givetvis av avgörande betydelse för näringslivet och bebyggelsen i glesbygderna. Detta gäller i samma utsträckning för jord- och skogsbruket som för industri- och servicenäringsarna. I glesbygderna finns det otvivelaktigt ett mycket stort behov av förbättrade kommunikationsmöjligheter. Bilismens snabba utveckling har reducerat avståndens betydelse. Skall vinsten härav kunna utnyttjas till fullo, måste vägarna förbättras väsentligt. I pågående vägupprustning har de mindre länsvägarna eller bygdevägarna tyvärr eftersatts. Det är angeläget att glesbygderna har goda vägförbindelser in till serviceorterna. Järnvägsförbindelserna blir givetvis också för framtiden av stor betydelse för glesbygderna. Beslutet vid 1963 års riksdag om den s. k. kollektivbiljetten innebär ett visst hänsynstagande härtill. Genom samordning mellan järnvägarna och den enskilda trafikföretagsamheten bör man kunna säkra en god trafikorganisation för olika bygder.

På post- och telekommunikationernas område har glesbygderna kanske inte så stora speciella problem. Det är naturligtvis angeläget att poststationerna är ändamålsenligt lokaliserade till serviceorterna i glesbygderna. Vad telekommunikationerna beträffar, har man närmast en kostnadsfråga att diskutera. Stora glesbygdssområden i vårt land har i följd av de stora avstånden förhållandevis dyrare telekostnader än de stora centrala orterna. Vid en helautomatisering av telenätet torde det inte vara kostnadsmissigt motiverat att bibehålla nuvarande taxetillägg för telesamtal över långa avstånd.

Över huvud taget måste glesbygdernas näringsliv och befolkning givetvis ha tillgång till service av olika slag. Det gäller t. ex. verkstäder för reparationer och småarbeten av olika slag. Bristen på sådana enskilda serviceföretag inom relativt nära räckhåll kan medföra betydande merkostnader för produktionen. För konsumenterna i allmänhet är det angeläget att detaljhandelsföretag finns lokaliserade på inte alltför långt avstånd. I många av glesbygdernas serviceorter är emellertid utvecklingen den, att det nödvändiga kundunderlaget för enskilda serviceföretag försvagats väsentligt.

Lika nödvändigt är det för glesbygdernas befolkning att den kulturella och sociala service, som måste betraktas som nödvändig för vår tid, finns inom räckhåll. Det gäller exempelvis skolor av olika slag, bibliotek, samlingslokaler och sjukvårdsinrättningar. Det moderna kultur- och nöjeslivet i dess olika yttringar måste också stå till förfogande även för glesbygdernas befolkning. Den utveckling som nu kännetecknar glesbygderna måste emellertid sägas peka mot ökad eftersatthet i allmän kulturell och social standard.

Skall glesbygderna få behålla det befolkningsunderlag, som är nödvändigt för tillvaratagande av naturtillgångarna, måste glesbygdsbefolkningen på tillfredsställande sätt få tillgång till olika slag av service. Det är såsom framhållits nödvändigt att det i glesbygderna finns ett nät av serviceorter med sådan spridning att tillgodoseende av servicebehoven inte föranleder några större svårigheter för befolkningen. Skall serviceorterna kunna hålla sig självbärande, måste serviceanordningarna — de enskilda såväl som de kommunala — ha ett härför tillräckligt kundunderlag. För många glesbygdsområden måste man förutsätta att det nödvändiga underlaget inte kan erbjudas på grundvalen av enbart jord- och skogsbruksnäringarna. Med en lokalisering av lämplig industriell företagsamhet till landsbygdstätorterna bör dock i många fall den erforderliga förstärkningen kunna vinnas.

Det måste emellertid hållas för sannolikt att näringslivet i vissa glesbygdsområden inte kan ge underlag för en självbärande service. Då måste det enligt vår mening vara en självklar uppgift för samhället att gripa in och medverka till en rimlig servicestandard för befolkningen. Kommittén för näringslivets lokalisering har diskuterat frågan beträffande Norrlands inland samt vissa delar av Kopparbergs och Värmlands län. Även i sådana bygder, där näringslivet inte av egen kraft helt kan bära en tillfredsställande serviceutrustning, måste det finnas tätorter som kan erbjuda en rimlig standard i fråga om service, t. ex. skolor, sjukvård, butiker och reparationsverkstäder. Kommittén för näringslivets lokalisering har förordat att förhöjda statsbidrag skall utgå i syfte att åstadkomma en rimlig samhällsservice i vissa tätorter i Norrlands inland och nordvästra Svealand men har inte närmare utrett frågan. De berörda problemen torde emellertid i stor utsträckning vara utmärkande även för åtskilliga andra glesbygdsområden än dem som lokaliseringsutredningen särskilt uppmärksammat.

Det är såsom framhållits ur samhällets synpunkt nödvändigt att näringslivet och därmed också bebyggelsen upprätthålles i glesbygderna. Skall detta kunna ske måste såsom också framhållits glesbygdsbefolkningen ha tillfredsställande servicemöjligheter inom räckhåll. Det framstår som en synnerligen viktig uppgift för samhället att medverka till att denna grundförutsättning garanteras.

I första hand bör man givetvis söka ge glesbygdernas näringsliv en så-

dan bärkraft att serviceverksamheten kan bli självbärande. Såsom anförts bör en sådan utveckling kunna främjas genom lokalisering till landsbygdstätorter av vissa typer av industriell företagsamhet. För samhället är det angeläget att medverka härtill genom aktiva åtgärder för förbättrade kommunikationsmöjligheter i glesbygderna. Det får också anses nödvändigt att företag inom såväl industri- som servicenäringarna vid etablering i glesbygdstätorter tillförsäkras förhållandevis förmånliga kreditvillkor och kanske även annat initialstöd. I den mån serviceorterna inte kan bli helt självbärande måste samhället lämna ett särskilt stöd enligt de linjer som kommittén för näringslivet diskuterat för vissa områden.

Den direkt samhälleliga serviceverksamheten, avseende exempelvis skolor, sjukvårdsinrättningar och fritidslokaler, måste ha en sådan lokalisering att glesbygdsbefolkningen i sin helhet kan betjänas på tillfredsställande sätt. Över huvud taget måste alltså samhällsplaneringen inriktas på att tillgodose att ett nät av tillräckligt utrustade serviceorter kan upprätthållas även i glesbygderna.

Uttunningen av glesbygdsbefolkningen fortgår för närvarande i mycket snabb takt. Det synes oss därför nödvändigt att åtgärder snarast möjligt kommer till stånd för upprätthållande av det för glesbygderna nödvändiga underlaget. Problemen i denna situation är många och olikartade. De åtgärder som måste komma till stånd för stärkande av glesbygdernas näringsliv och serviceutrustning torde få sökas på olika områden. Såsom ovan framgått är det fråga om såväl åtgärder för stimulerande av glesbygdernas egentliga produktionsapparat som utbyggnad och lokalisering av den samhälleliga serviceverksamheten och i viss utsträckning också ett direkt ekonomiskt stöd till nödvändig förstärkning av serviceunderlaget.

Skall ett handlingsprogram kunna göras upp, bör en sammanhängande genomgång av hela problemkomplexet företas. Enligt vår mening kräver denna uppgift en särskild utredning, som sålunda bör inriktas på att pröva olika initiativ och åtgärder som kan stimulera glesbygdernas näringsliv och skapa underlag för en tillfredsställande serviceutrustning.

Med anledning av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att en utredning skyndsamt tillsättes med uppgift att överväga olika initiativ och åtgärder, som kan stimulera näringslivets utveckling i glesbygderna och garantera tillfredsställande servicemöjligheter för glesbygdsbefolkningen, samt om att de förslag, som sagda utredning kan föranleda, måtte föreläggas riksdagen så snart ske kan.

Stockholm den 26 januari 1964

Anders Dahlgren

Erik Larsson

i Norderön